FRIEDEBERT TUGLAS

SUVE ÖÖ ARMASTUS

NOVELL

NOOR-EESTI KIRJASTUS

1920

SUVE ÖÖ ARMASTUS

Friedebert Tuglaselt on ilmunud:

Hingemaa. Jutustus. 1906.
Kahekesi. Novellid. 1908.
Valitud leheküljed I. Novellitõlked. 1912.
Liivakell. Novellid ja laastud. 1913.
Õhtu taevas. Novellid. 1913.
[redacted]
Juhan Liiv. Monograafia. 1914.
Kaks juttu: Hingemaa, Hunt. 1914.
Felix Ormusson. Romaan. 1915.
Saatus. Novellid. 1917.
Teekond Hispaania. Reisikirjeldus. 1918.
Arthur Valdes. Kriitiline essee. 1918.
[redacted]
A. H. Tammsaare. Kriitiline essee. 1919.
Mait Metsanurk. Kriitiline essee. 1919.
[redacted]
Valitud leheküljed II. Tõlked. 1919.
[redacted]
Liivakell I. Novellid ja katked. 1919.
Liivakell II. Novellid ja laastud. 1920.
Jumala saar. Legend. 1920.
Toome helbed. Novell. 1920.

FRIEDEBERT TUGLAS

SUVE ÖÖ ARMASTUS

NOVELL KOGUST
„ÕHTU TAEVAS“

NOOR-EESTI KIRJASTUS TARTUS 1920

Aleksander Tassa
kaane- ja siseilustused.

K. Mattiesen'i trükk, Tartus.

Mees sosistas paar korda tüdruku nime, liigutas tasakesi ka ust. Kuid aidas oli kõik vait. Ukse lähedal magas väsinud naine. Ta hingamine kostis siinsamas kõrva ääres, kui poiss pää vastu võtmeauku surus ning kuulas.

„Maali, kuuled sa?.. Maali!.. Maalikene!..“

Aida põranda all jooksid hiired. Ja siis oli vait. Ja siis jooksid jälle hiired. Ja siis jäi uuesti vait.

„Maalikene!..“

„Mis?.. kes sääl on?..“

„Mina olen ... Sa siis häälest aru ei saa? Kusta olen ...“

Tüdruk liigutas end voodis. Õled kahisesid ta külje all. Sel silmapilgul jooksid jälle hiired, ja siis ütles tüdruk:

„Ja sa oled ometi tulnud, kuigi ma ütlesin, et sind sisse ei lase? . .“

„Ja ikkagi ei lase? Ei lase?“

„Ei! Mine ära.“

„Maalikene, kuule . . .“ ja poiss laskis rinnuli ukse najale ning sosistas õige tasa.

„Ah, jäta mind rahule!“ hüüdis tüdruk pahaselt.

Õled kahisesid. Naine käänas vist teise külje.

„Mis sa karjud? . . Jumala pärast, tasemini . . . sosinal . . . Kas Mari täna siin ei maga?“

„Ei. Ta on lauda pääl heintes. Nüüd mine aga ära.“

„Maali . . . Maalikene, kas sa siis tõesti niisugune oled? . .“

Oli kuulda, kuis tüdruk naeris. Jaa, seda, missugune ta on, oli talle vist sagedasti ette heidetud. Ta naeris, ja kui hiired oma korra jällegi ära olid jooksnud, ütles ta:

„Missugune? Ah niisugune, kes mitte iga poisi järele ei jookse? Seda sa tahad . . . jaa! Nüüd aga mine ära . . . saad aru, mine ära! Ehk muidu ma jooksen välja ja lähen lauda pääle Mari juure . . .“

„Jumala pärast, ainult üks öö üksi, ja sedagi mitte! . .“

„Või lähen kambri ja kaeban peremehele, et sa mulle rahu ei anna!“

„Ptui, kurat! Seda veel vaja!“

Sulane sülitas ja istus siis veskikivile, mis

aida trepiks oli. Tummalt vaatas ta enese ette maha. Siis lõi ta silmad elumaja ja rehe poole. Need puhkasid omast väsimusest. Suvine öö tukkus nagu hällitades talu kohal, ja talu oli vait, talu magas. Üleval olid vahest veel ainult sulane aida ees ja tüdruk aidas. Talu õu oli pime. Suur aida vari lõi muru oma alla. Õunaaed mustas. Kuu tõusis aida taga. Kaevuling ja rehesarikad valendasid. Poiss istus pimedas ja nägi valgustatud põllul iga kivihunikut, mis ta ise ühes Maaliga kokku oli kannud. Pikad kased karjatee ääres heitsid musti varje üle rukkivälja, mis kuu käes kollaselt kumendas.

Öö oli suvine, sume. Taevas pime ja madal. Üleval üksikud udused tähed. Ja siis koplis värisev haab ja kask ning see ilus rahulik talu. Ja sääl kaugemal sügav nõgu, mets ja lai vesi ning valendav tolmune tee . . .

Poiss nägi kõike seda, ja temagi südamesse valgus tasane, puhas rahu tunne. Ainult külm oli tal natukene. Ta tõmbas kuue särgile lähemale ja surus jalad, mida ainult aluspüksid katsid, kokku. Nii istus ta sääl ja mõtles pahaselt tüdruku pääle, kes ometi nii turtsakas ja edev oli, et aita ei lasknud. Ka edev polnud ta, aga tont seda teab, mis tal viimasel ajal oli! Kurnavere talgu tantsul istus ta kui nui tule ääres ja vaatas pimedusse ning jooksis pärast Kusta käte vahelt metsa. Paar ööd ei lasknud ta poissi enam aita. Ja täna õhtu eel, kui nad kahekesi heinamaalt tulid, ütles ta:

„Ära sa täna öösel enam tule. Ma ei lase sind sisse.“

„Mispärast siis? . . .“

Tüdruk ei vastanud midagi, vaid hakkas oma ruskeks põlenud käega rätti kohendama.

Kusta istus veel natukene aega ja tundis, kuis ta südames selle tüdruku pääle viha tõusis, kui ta kõike seda meele tuletas.

„Ah siis niisugune oled sina!“ hüüdis ta.

Maali käänas end voodis. Õled kahisesid.

„Kas sa veel ära pole läinudki? Luupainaja sarnane — ei anna rahu!“

„Maali, Maalikene!“ sosistas poiss. „Mispärast nüüd niiviisi? . . .“

„Mine Mari juure! Mis sa minust tahad? Tema on niisama tüdruk . . . ümarik ja pehme . . .“

„Aga Maali, jumala pärast! Ära räägi niiviisi, mõtle ometi! . . .“

Tüdruk tõusis vist voodist üles. Põranda laud riiksatas, ja hiired jäid hirmunult kuulama. Ja siis mässis tüdruk vist vaiba ümber, nii et ainult kumerad, kuivama löönud rinnad ja ruskeks põlenud kael välja jäi. Ja siis ohkas ta, nagu miski üle kahetsedes või haledust tundes.

„Kas lased . . . no kas lased sisse?“ päris poiss, kuna ta süda valjult tuksus.

„Mine Mari juure!“ juhatas tüdruk kiusakalt. „Mäletad, sa kiitsid teda kord sarnaseks paksuks, muhedaks. Ja tema võtab sind häämeelega vastu.“

„Jäta järele, Maali!“ vastas poiss äritatult.

„Ma saan vihaseks ja lõhun aida ukse maha, kui sa muidu sisse ei lase!“

„Mis sa siis minu käest tahad, mis sa temalt ei või saada? . .“

Kas tüdruk naeris, või oli ta hääl pahane — hiired krabistasid põranda all — ei tea. Kusta tõusis jälle üles ja vaatas vihaselt madala ukse pääle.

„Hää küll, sina! . .“ pigistas ta läbi hammaste. „Hää küll! . .“

Tüdruku hääles oli nüüd häbelik värin, kui ta küsis:

„Mis sa siis muud tahad? Mitte kui midagi . . . Hoolimatu . . . häbitu . . .“

Ja siis hüüdis ta vihaselt:

„Kõik teie, Pära valla poisid! Miks jooksete teie ümber? Nagu teist mõni muud tahaks! Ronite aga laopääliseid ja aitasid pidi . . . Pärast tehku tüdruk mis tahes! Uputagu ennast kas või ära! Keegi ei hooli! Sarnased!“

Kas olid need tüdruku hambad, mis riiksatasid, või närisid hiired aida põrandat? Rukkirääk häälitses nurmel. Hiired aga polnud need mitte. Sest need ristisid praegu noort hiirt ja panid ta nimeks: Kaarnanurme Sinilill.

Kusta köhatas, naeris ja ütles siis:

„Kust saadik sina, Maali, neid asju nii hästi näid tundvat? Pole sind ennem kuulnud nii kõnelevat.“

Natukese aja pärast lisas ta juure:

„Maali, lase ometi sisse! Sa arvad, et ma mees ei olegi, et ma sind ära ei oska võtta. Sa siis niiviisi vist loodad meest saavat! Ega see meeski siga pole. Külma sinu kuramuse pärast pool ööd aida ukse taga! Kas lased sisse või ei?"

Aidas oli vait kui hauas.

„Maali . . . Maalikene . . ." sosistas poiss, kuna kuum vere hoog ta pähe tungis, silmad hõõguma hakkasid, sõrmed närviliselt ukse piita mööda liikusid. „Lase ometi uks lahti! Mul on siin külm! Kui kaua ma sind juba palunud olen, aga sina ei hooli sellest midagi. Armsakene, ole ometi nii hää inimene! Vahest tuleb peremees välja, näeb. Kuule nüüd ometi! . ."

Poiss palus, poiss sosistas palavalt. Hing pidi ta rindu jääma, kurgus oli kuiv, pale õhetas.

„Kui sul külm on, siis mine Mari juure! Tema ehk ootab sind."

Seda ütles tüdruk nii torkavalt, et Kusta sülitas ja siis vihaselt lausus:

„No kurat siis sinusse! Nagu mul sind õieti tarvis on! Hallita! Hää küll, ma lähen siis lauda pääle."

Ja ta astus aida varjust välja. Kuu oli kõrgesse taeva tõusnud. Udu viirud nõo kohal valendasid. Tähed aga kadusid ja sulasid õrnas piimakarvalises pilvevinas, mis üle kogu taeva laiali oli.

Vaevalt oli poiss paar sammu astunud, kui uks tasakesi lahti läks ja tüdruk pää välja pistis.

„Kusta, Kusta! . ." hüüdis ta. „Sa lähed siis tõesti Mari juure?"

Poiss jäi sedamaid seisma. Kõik ta paha tuju ja jonnakas meeleolu oli korraga kadunud. Rinda asus seesama tundmus, mis tal juba aida juure tulles magusalt südames oli hoovanud, nii et ta silmad väsinult kinni pigistas ja hõõguvad käed kokku surus . . . Ja ja . . . nüüd varsti on ta tema juures, võtab ta palava keha ümber kinni ja kuuleb ta tasast vastuvaidlevat sosinat, mis teda veel enam sütitab . . . Nüüd . . . varsti . . .

Ruttu astus Kusta jälle aida varju.

„Ega ma sind ometi veel sisse ei lase," ütles Maali pool-sosinal, nagu oleks ta kedagi kartnud.

„Mis sa ometi, inimese loom, mängid?" lausus Kusta tusaselt. „No mis sa sellest jonnist ometi saad? . . Noh? . ."

„Kui sa vägisi tahad tulla, siis löön ukse su nina ees kinni!" ähvardas tüdruk.

„Kurat sinuga küll!"

Kusta istus veskikivile, kuna Maali lävel aset võttis. Oli minut vaikust.

„No mis me siis niiviisi siin konutame?" küsis poiss.

„No mine siis ära, kui igav on."

Aa, niiviisi ta teda vihastas! No küll on alles inimene!

Poiss tundis eneses jällegi sedasama pahameelt tõusvat, mis ennegi ta rinnas pöörles. Nüüd

aga asus sinna kõrvale teine tundmus, mis palju vägevam oli kui esimene. See oli himu selle naise järele, kelle rind ta lähedal nii kiiresti kerkis ja vajus ja kelle päikesest põlenud pale öö hämaras nüüd nii kahvatu-unistav näis. Oi, kui see kuradi tüdruk ometi teaks, missugune tundmus on himu! Kuis ta tinakerana liikmeis veereb ja kiiresti ning kõvasti tuksuvas südames kui miski põletav, hõõguv pöörleb, kuis ta silmad helkima ja käed värisema paneb! Kesk sumedat, lämmatavat suve ööd langeb ta mustavana udupilvena inimese pääle. . . . kõik, kõik kustub, kaob kusagile kaugele . . . kas tulgu homme viimnepäev või surm . . . ei ole enam midagi muud, kui ainult see ilmotsatu, kuum, uimastav . . . himu . . .

„No mis sa tahad?“ küsis tüdruk ja naeris tumedalt-tumedalt, kui salaja midagi lubades. „Noh?“

„Mis ma tahan, küsid sa? . . Mina . . .“

Ta tundis enesel korraga seda meeleheitlikku julgust ja jõudu olevat, mis muidu alati puudus. Ta tõmbas võimsate kätega tüdruku soojast pihast kinni ja surus põlevad huuled selle suule. Tüdruk rabeles ja käänis pää kõrvale.

„Mina . . .“ sosistas poiss lõõtsutades. „Mina . . .“

Siis tundis Maali, kuis Kusta ta sülle võttis ja tüdruku raskuse all taarudes pimedasse aita astus. Oi, kui tükaldi poiss hingas ja kuidas ta silmad pimedas põlesid kui kassil! Läbi suurräti

ja undruku, mis tüdruk enesele ümber oli visanud, tungis poisi käte soojus.

Ah, kuis ta pigistas! Kas ta ometi metsaline on, või on ta hulluks läinud? Oii! Poiss aga tundis, et ta sel silmapilgul tüdruku kas või ära murdma, puruks pigistama peaks. Kõik mõtted olid segi läinud, ajus mühises kui kuum tuul. Ei olnud enam armastust ega halastust selle naise vastu, keda ta praegu süles kandis . . . ta ajus mühas üksi veel must, õhetav udupilv, mille nimi on . . . himu . . .

Maali rabeles esiti vastu. Siis aga väsis ta, jäi uimaseks . . . Jah, see on Kusta, kes teda kätel kannab . . . Oh, kuis on ta vahel tema järele igatsenud . . . vana tüdruk noore poisi järele! Ööl ei ole uni tulnud . . . valusad pisarad tilkusid pääaluse kotile . . . tööst väsinud käed surus ta vastu rindu . . . Iseäranis aga kevadel. . . Siis tahtis ta tema järele igatsedes hulluks minna. . .

„Kusta . . ." sosistas Maali.

Oi, kui soe, kui uimastav on ta kaisutus, ta suudlus! Ja missugune magusus voolab läbi kogu keha!

Aga . . . mis ta pöörane ometi teeb? Aa, see on ju Kusta, kes teda sängi viib. . . Ei, ei!. . Kas ta ometi hulluks on läinud? Ega ta siis seda tohi arvata, et tüdruk sellega nõus on!

Aga kui tõesti kord . . . üksainus kord! . . Mis see siis ometi peaks tegema? Mis see tõesti on . . . sarnane tung, sarnane iha ja himu ? . . Üksainus kord. . . Kuidas teised elavad . . . ühed

on mehel, teised niisama . . . see on ju vist ükskõik . . . Kui ometi kordki seda tunda saaks . . . ja see on ju tema, Kusta, kellega . . . ja siis . . . siis tulgu kõik, mis tulla võib!

Suudlused hõõguvad päikesest põletatud palgel ja kaelal. Kusta kirglikud kaisutused on nii valusad ja raugetavad. Voodi õled kahisevad, hiired krabistavad põranda all.

Aga — kas ta siis tõesti seda tahab? Või mõtleb ta, et tüdruk sedasama ihkab, ainult jonnakas on ja silmakirjaks näitab, et ei taha?

Ei, ei, tuhat korda ei!

Maali tegi korraga võimsa liigutuse, tõmbas enese poisi käte vahelt lahti ja jooksis läbi poikvile jäänud ukse õue.

Esimesel silmapilgul tundis ta ainult otsatut hirmu, mis kõik ta liikmed värisema pani; siis aga ka kahetsust ja haledust. Missugune metsaline! . . Aga see oli ju tema Kusta . . . tema, tema . . . Kuidas ta, vaenekene, küll võib vihastada! Aga Maali ei või ju seda lubada . . . ei milgi tingimisel mitte! Miks poiss siis sellest ometi aru ei taha saada? Miks ta ainult enese pääle mõtleb? Kui ta teda tõesti armastab, siis ta sarnast ohvrit temalt ei nõuaks. Aga vahest ongi see armastuse pärast niiviisi? Mehed on ju üleüldse sarnased imelikud: kes teab, vahest armastavad nad kõik ainult sellepärast? . . Kuid — kuidas see siis olla võiks? . . Puhas armastus . . . ja ja . . . puhas armastus . . . Ei, ei, mis see siis tõesti oleks? Inetus ju . . .

Kusta tuli püsti pääga ta poole. Mis ta siis nüüd peaks ütlema? Aga ta ei lausunud mitte sõnagi, vaid tuli, üksisilmi vihaselt ta pääle vaadates, tüdruku poole.

Taevas, mis mõtleb ta teha? Kas ta siis tõesti vägivalda tahab tarvitada?

Maali tahtis esiti „mäele“ minna; siis aga pistis ta karjatanumit mööda jooksma. Üle õla vaadates nägi ta ehmatusega, et Kusta talle pikkade sammudega järele viskas.

Öö oli vaikne. Oli sumedamaks ja soojemaks läinud kui oli õhtul. Tähed olid kustunud. Kõrgel taevas valendas rõõsk udupilv enam kui mujal. Sääl oli kuu. Kaskede varjud kustusid. Nurmel ristikheinas häälitses rääk ja kudrutas unine põldpüü — tasa, kutsuvalt, meelitavalt . . . Ristikhein õitses, ja uimastav-magus õie lõhn täitis niisama uimastavat, sumedat suviööd, mis pehmelt, kõditavalt puhkavaid põõsaid ja kaskesid karjatee ääres kaisutas.

Maali jooksis, ja korraga näis talle kõik nii naeruväärt-imelik olevat: Tüdruk jookseb tanumit mööda metsa poole, lahtised juuksed hilbendavad ta pää ümber. Poiss viskab pikkade koivadega ta järel, pää ja jalad paljad, aluspüksid välguvad. Kui nüüd mõni seda nägema juhtuks!

Ja kõige endise ehmatuse, hirmu ja pahameele asemel asus Maali südame lõbus naeru tuju. Edevalt naerdes vaatas ta üle õla taha.

„Ära jookse, ega sa mind kätte ometi ei saa!“

„Kurat, või ei saa!“ ähkis poiss.

Ja tüdruk nägi ta vihast nägu ja rusikas käsi.

Ei, ega ta ometi nüüdki ei jäta, kui järele saab. Aga järele jõuab ta tingimata. Tüdruku jõud oli kadumas. Ta lõõtsutas raskelt. Undruk jäi jalgu.

Maali jahmatas jällegi. Valus hirmu hoog pistis läbi südame. Viimse jõu võttis ta kokku, tõstis undruku eest üles ja jooksis kiiresti pärimäge alla oja poole.

Kõrgete emaleppade all ja sammaldanud kaskede varjus seisis oja kohal lagunud veski. Paari aasta eest oli vesi tammi sügisese suure saju ajal mürinal ja kolinal alla viinud. Rasked tammi pakud peksid allpool oja pääl poole tosina võrd veskid puruks. Vahune vesi aga kiskus leppi juurtega välja, lõhkus läbi Kuradiniidu enesele uue tee ja mattis Valgeristi vanamehe tubakavälja liivavirna alla. Teised veskid ehitati uuesti üles või parandati jälle ära, aga Kaarnanurme oma jäi nii, nagu ta oli. Järv oli peaaegu maha jooksnud. Ainult siin ja sääl läikles kõrgete kalmuste vahel tume vesi, mille põhjas nilbed veerasva mullid lamasid.

Lagunud veski mustas kõrgete puude varjus kui suur sipelgapesa.

„Sinna!“ vilksatas mõte tüdruku pääs. „Kui aga uks lahti peaks olema! . .“

Just oja kaldal, kust purre üle tasaselt suli-

seva vee veski juure viis, kahmas Kusta Maali õlast kinni.

„Aih!“ karjatas tüdruk, ja otsatu hirm ning paluvad pisarad kostsid ta hääles. Ta ropsatas ja jooksis siis kiiresti üle purde. Poiss, kes ümarikule veerevale puunotile oli astunud, libastas ja langes, nii pikk kui oli, oja kaldale kastesele rohule.

„Sunniku nõid sarnane!“ vandus ta täie päralt.

Vihaselt tõusis ta üles ja nägi, kuis tüdruk veski uksest sisse vilksatas.

„Oota, sa kurat!“ mõtles poiss hambaid purres. „Arvad sa, et ma poisijõmpsikaks sul mängida olen! On aga kurat tüdruku näol! Ei teist sarnast leia kogu ilmas.“

Jonnakalt pääd seljas hoides astus Kusta veski ukse ette ja raputas seda kärsitult. Tüdruku-mait oli puuriivi sees ette lükanud. Veskis oli vait kui hauas.

„Maali!“ hüüdis Kusta häält võimalikult pehmeks tehes. „Mitme ukse taga sa täna mul ometi lased paluda ja manguda? Ära ole narr, tee uks lahti!“

Lopsakate paju- ja lepapõõsaste all solises heledalt vesi veski otsa taga. Oja kaldal tõmbas tirts aeglaselt poognaga: sirr . . . sorr . . . ja talle vastas ritsikas veskis: triiks . . . triiks . . .

Muidu oli kõik vaikne, ja kui poiss kõrva vastu veski ust surus, ei kuulnud ta sees ei kihinat ega kahinat.

Kusta vaatas vihaselt ümber. Kui ometi mõni muu auk veskisse viiks! Aknal, mis tammi poole oli, olid raamid küll eest ära, kuid nende asemel olid sääl jämedad roostetanud rauad. Poiss vaatas raudade vahelt sisse. Oli pilkane pime. Vaevalt valendasid tolmunud trepiastmed, mis pööningule viisid. Kõik teised aknad olid paksude lauatükkidega kinni löödud.

Aga tal tuli ometi midagi meele: Alt liiasilma otsa juurest viis väikene hallitanud ja vettinud uks vesiratta juure, ja säält sai jälle üles veskikotta. Pimedas kobades ja poristest puujuurtest, mis voolav vesi välja oli uhtnud, kinni hoides, laskus ta alla oja põhja, mis kui mustav haud näis. Palgesse õõtsus niiskus ja külm. Kusagil lähedal sulises vesi ja lõhnas mustsõstra põõsas, mille all konn kahistas. Põksuva südamega ja ärevusest värisevate põlvedega astus Kusta ühe märja, külma ja sammaldunud kivi otsast teise otsa, igal silmapilgul libistamist ning kukkumist kartes. Määratu pimedus, mis kõrgete, ülevalt kokkukasvanud puude all valitses, pani mehe natuke kartma, ja kui konn äkki vette hüppas, lõi ta jahmatades tagasi. Kord puutus Kusta jalg jahedasse vette. Ettevaatlikult varvastega kobades leidis ta jällegi uue kivi.

Hallitanud seina mööda käega katsudes leidis ta viimaks ka ukse. Ta tõmbas. Uks oli kangesti vettinud ja tursunud, kuid ometi polnud ta lukus. Hinged kriuksusid haledalt ja käredalt

ning uks tuli pooleni lahti. Muld, mis vesi seina kõrvale oli kannud, ei lasknud tal pärani minna.

Kusta astus kottpimedasse ruumi ja põrkas kohe mädaneva vesiratta vastu. Renn, mida mööda vesi kord vulinal ja sulinal rattale jooksis, oli nüüd kuiv; ja ratas, mis kord võimsalt mühisedes ja mürisedes oli liikunud, nõnda et kogu veski sisikond tema järel rappus ja pöörles, seisis nüüd jõuetult paigal.

Kusta surus vastu luuki, mis üles veskikotta viis, kuid see ei liikunud. Kogu oma jõu võttis mees kokku ja rusus vägeva õlaga alt luugi pihta, nii et trepiastmed jalgade all ragisesid. Kuid luugil lamas midagi nii rasket, et võimata oli seda üles tõsta. Poiss sülitas, sügas pöidlaga kuklatagust ja mõtles pilgu aega ning hakkas siis uimaselt tuldud teed tagasi kobama. Pää käis kui kangest viinast ümber, pimedus ja ta enese valendavad aluspüksid keerlesid ta silmade ees. Ta oli sellest kuumast ihast ja põlevast vihast, mis ta tinaraskes pääs kihinal segamini keesid, uimane ning purjus.

Kesk oja libastas ta kivil ja kukkus põlvini jahedasse vette, mis ülevalt Pangodi mägestiku allikaist kokku oli nirisenud.

Ptui, kurat! Mis inimene ühe tüdruku-raipe pärast küll ära ei kannata! Rooma kui kuutõbine või kodukäija tühja veskit mööda ja aja teda pool ööd taga, kui nii hää oleks eilsest heinaniidust puhata!

Ta ronis jälle lõhutud tammile, kuna alalõpmata tundis, nagu oleks keegi küüntega ta kananahksest säärest kinni tahtnud kahmata ja teda sinna mustavasse kuristikku tagasi lohistada.

Kui Kusta uuesti veski ukse ette jõudis, siis kuulis ta, nagu oleks keegi sees kõndinud. Ei, see oli vist eksitus. Ainult ritsikas siristas veskis vana ahju truubis.

Mees istus väsinult akna aila pakule ja jäi mõtlema.

. . . Miks on ta ometi nii jonnakas? No mis see temale siis tegema peaks? Ega see ühe vaiba all magamine tal ometi tükki küljest ei võta! Kas ta aru ei saa, et see nii hää on?

. . . Kui Maali asemel Mari oleks olnud . . . Jah, see on teistsugune inimene . . . Praegu oleksid nad lauda pääl kahekesi värsketes heintes väherdanud . . . sõrmed vaheldamisi, jalad segamini . . . nagu mineval nädalal.

. . . Uh, ta ei kannatanud seda tüdrukut! Vastik näis peretütar Mari sulasest-poisi Kustale. Liig lodev oli tüdruk: igaühega magab, kes aga tahab; igaühte suudleb, kes aga pääd kõrvale ei pööra . . . Ümarik, pehme sarnane . . !

Ah — ah! Kuis haigutused pääle kipuvad! Eilsest heinatööst valutavad kondid. Kui ometi magada saaks!

. . . Tüdruk ei tohi kedagi teist tahta kui ainult üht, tüdruk peab p u h a s olema. Ja kõige selle-

pärast ta tahabki just Maalit. No see aga on sarnane pöörane, nagu arust ära!

Oä — ah! Kui hää oleks praegu magada... ja kui oleks veel tüdruku kaisus... Soe, magusuimastav tundmus jookseb läbi väsinud ihu . . . silmad on roidunult kinni . . . Ära näpista! . . No sinu tegu küll! . . Arvad, et mina sulle sedasama ei saa teha? . . No — noh! . .

Äh, kurat, kuis see uni pääle tükib! Tahtmata jääd tukkuma.

Korraga vilksatas Kusta pääst terav mõte läbi: Aga mis siis, kui Maali sel ajal, kui ta vesiratta kambrit mööda kobas, ära läks? Uni oli korraga kadunud, ääretu viha kustunud. Rinnas torkas aga kibe, valus tundmus.

. . . Kui ta ometi teaks, kuis poiss ta järele igatseb! Siis ta küll nii ei mängiks. Sest tema on nii hääsüdamlik, nii armas . . . Oi, kui ta ometi sellest aru saaks, mis Kusta südames kui kuumaks aetud kerisekivi pöörleb ning põletab! Kuis Kusta ta oma janunevate huultega kas või sööks, kui teda suudleb! Ja siis see kustumatu himu selle naise järele, mis ööl ega päeval rahu ei anna! . . No mis poiss siis selles süüdi on, et nõnda seda tüdrukut himustab, et üks mees ja teine naine on? Oi, kui ta kõike seda teaks!..

Ta laskis pää käte najale.

. . . Maali aga arvab vist, et ta üleüldse on nii toores, hoolimatu, südametu . . . ta ei saa arugi, et see kõik sellepärast nii on, et ta teda

armastab . . . Ja see Mari — mingu ta põrgu, sarnane libu! . . Ta armastab ju seda puhast, armast, hääd Maalit, kes temast midagi teada ei taha. . .

Valus pisarate hoog voolas ta krobelistele töömehe kätele, õlad kerkisid kramplikust nutust.

Sel silmapilgul pani keegi tasa käe ta sasis juustele ja ütles pehme häälega:

„Kusta!"

Poiss jahmatas ja vaatas järsku selja taha. Teispool jämedaid raudu seisis Maali pimedas veskikojas. Kusta kahmas ta jaheda käe oma sooja pihku, mis pisaratest alles märg oli.

Esimesel silmapilgul ei osanud neist kumbki midagi öelda. Kuu tuli pilve rünka tagant välja ja valgustas Kusta pisaratest ligedat häbelikku palet. Kalmuste vahel läikles vesi. Nurmel häälitses rääk.

„Maali, miks sa nüüd niisugune oled?" ütles viimaks poiss.

„Mis sa minu käest õieti tahad?"

Kusta ei vastanud midagi, vaid istus pakule maha, ilma et tüdruku kätt oleks lahti lasknud. Ka Maali najatas akna lauale.

„Sa tead ju, et ma s e d a ei või . . ." kõneles tüdruk edasi.

„Miks sa mind siis nõnda piinad? Sa näed, et ma sind nõnda tahan . . ."

„Aga mina ei või ju! . . Sa arvad siis, et mina ise" — tüdruku hääl muutus palavaks sosi-

naks — „et ma ise ei taha vist . . . Aga ei tohi ju seda, ei tohi! . ."

„Mispärast?" päris Kusta niisama sosinal, kuna ta palge otse vastu raudu surus.

„Sa tead ju isegi . . . Sul pole midagi karta, aga mis teen mina! . . Kuhu ma lähen — lapsega tüdruk! . ."

Maali käsi värises ärevusest.

„Ma võtan su ära . . ." ütles poiss väriseval sosinal, ja ei uskunud ometi isegi, mis rääkis.

„Ei, sa ei taha mind . . . ma olen vana . . . ja vaene . . ." vastas tüdruk kurvalt, aga ta hääles kostis põlev palve: „Võta, kallikene, võta ometi!"

„See kolm, neli aastat minust vanem . . . mis see siis tähendab . . ."

Ta pigistas Maali kätt ja ütles siis:

„Lase nüüd uks lahti."

„Ei, ma ei lase. Teie, poisid, olete ju sarnased metsalised: ainult läbi raudade võib teiega rääkida."

Kusta vaatas mõttes järvele. Kusagil võrengus, mille pind kuu käes läikles, lõi suur kala. Ringitaolised lainekesed veeresid laiali, valkjaskollane kuu tantsis nende turjal, purunes ja sündis uuesti, kuni vesi viimaks jälle vaikseks jäi, lained raugesid ja veepind endiselt siledalt helkis.

Kõrged lepad tõusid mustavatena mägedena selgiva taeva poole. Õhk lõi kargemaks. Külmast ojast õõtsus jahedat niiskust.

Kusta tundis endas midagi uut, võimsat ja puhast tõusvat. Ta käsi, mis Maali omast kinni hoidis, värises.

„Maali," sosistas ta. „Maali!"

„Mis?"

„Ega sa minu pääle pahane ei ole?"

Tüdruk ei vastanud midagi. Ka tema käsi värises. Ta pale näis ümbritsevas pimeduses kahvatu-kurb.

„Ära arva, et ma niisugune olen . . ." sosistas poiss. „Aga ei tea, vahel, kui . . . ei saa enam isegi aru . . ."

„Kusta, Kusta! . ." nuuksus korraga tüdruk kibedalt. „Kui sina minu elu tunneks, sellest aru saaks! . ."

Ojana jooksid pisarad üle ta päevast põlenud ja tuulest luitunud näo. Rind tõusis ja vajus kramplikult. Süda tuksus valusalt ning valjult.

„Üheksa aastat olen ma Kaarnanurmel tüdruk olnud . . . kui hobune ööd ja päevad tööd teinud . . . ja sõimata olen päälegi saanud . . . Kogu selle aja olen ootanud kedagi, kes minust ka midagi hooliks . . . no, kui ära ei võtaks, siis armastakski, mõtlekski minu pääle . . . Oligi Jaak, lubas ära võtta . . . viis aga minu kolme aasta higi ja vaevaga teenitud palga ära . . ."

Ta nuuksus valjusti, ise rinnuli aknalaual. Kusta tundis, kuis miski valusalt ta südant torkas.

„Mitte kedagi ei ole . . . Sina . . . ma tean, mis sina tahad . . . minust aga ei hooli sa midagi.

Oled kui metsaline: võtad oma osa ja lähed minema. Kui armastaks, ei siis nii teeks . . ."

„No ei saa ju teisiti kuidagi armastada," vastas poiss kohmetult. „Kui tahakski — no ei saa ju . . ."

„Kuidas mina saan?"

„Oled ju naisterahvas . . ."

„Nagu sellepärast elada ei tahakski? Aga mis sinuga rääkida! Keegi ei hooli . . . igaüks naerab . . . kõneleb rumalaid sõnu . . ."

Tüdruk nuttis jälle valjumalt.

„Kuidas sa elad või oled! Kakskümmend kuus aastat olen vana. Sellest ajast pääle, kui meelemärkusele jõudsin, pole muud teha olnud kui ennast kaitseda. Iga mees, kui su pääle vaatab, ei mõtlegi muud, kui aga nagu metsaline kallale saaks karata . . ."

Kusta tundis, kuis ta aegamööda ikka enam ja enam raugemaks ja unisemaks jäi. Ihu värises jaheda käes. Raske, must udupilv lahkus ta pää ümbert, ja ta tundis veest tõusvat külma niiskust.

Tüdruku hääl oli aga hõõguvaks, paluvaks sosinaks muutunud. Kui paitades võttis Maali vahel kuumaks läinud kätega poisi käest kinni, raputas seda ägedalt, abi paludes; surus siis kahvatanud palge õieti raudade lähedale ja rääkis ruttaval sosinal, mis poisi südames midagi ammu uinunut, sooja äratas.

„Kusta, kallikene!" sosistas Maali kiiresti ja kiiresti. „Kuidas ma sind armastan . . . ei leia

enam isegi sõnu . . . Vahel, kui öösel üksinda kõval asemel uneta laman, tuled sina meele . . . võtan pääaluse koti kaissu, surun vastu rindu . . . Sina! Sina! . ."

Kusta tundis, kuis ta pää sest hõõguvast sosinast ümber käis.

„Ja vahel, kui söögilaua või töö juures sinu pääle vaatan . . . kui suur, kui kange sa oled . . . nägu nii õhetav, käsivarred võimsad . . . Ja kui sa kord sügisel Valjangu kõrtsi juures kõik Kurnavere poisid läbi peksid . . . oi, kui uhke ma sinu pääle siis olin! . . Sina! Sina! . ."

Maali kuumad pisarad langesid poisi käele, ja korraga tundis see isegi, et üle ta põskede suured pisarad alla veeresid. Ta pühkis neid ja pühkis ning häbenes isegi tüdruku ees.

„Kusta, kui sa mu ära võtaks!" sosistas tüdruk. „Sina ja mina! Kui seisaksime altari ees ja algaksime siis o m a elu . . . Teeksime hurtsiku Kaarnanurme maa pääle. Sina käiksid tööl ja mina käiksin tööl, ja kõik oleks nagu siiamaalegi . . ."

Siis aga lisas ta õige tasa ja häbelikult juure:

„Ja lapsed oleksid ka!"

„Maali! . ." sosistas Kusta ärevusest värisedes. „Maali! . ."

Nagu kokkuräägimist mööda sirutasid nad huuled korraga ühte ja andsid suud — ja mõlemad naeratasid selle juures. Siis ütles Maali:

„Kuule, läheme nüüd õige koju."

Ta lükkas riivi ukse eest ja hakkas purret

pidi üle oja minema. Kusta astus kui sõnakuulelik ori ta järel.

Järves lõi kala ja laiad ringlained läiklesid täiskuu heledal helgil. Kõrgete puude all põletas jaaniussikene armastuse ilutulesid ja sääl laulis ju ka tema ise — hiline ööpik. Puude ladvad hõbenesid kumendava kuu käes. All aga valitses sügav öö.

Kaks inimest läksid sõnalausumata üksteise kõrval. Mõttes vaatasid nad maha. Nende palged olid kahvatanud, aga nende südametes värises valu, käebus ja õnn.

„Kui ilus öö!“ ütles Kusta viimaks väsinud häälega ja tõmbas külma pärast kuue hõlmad lähemale.

„Jah, ilus öö,“ vastas Maali mõttes. „Kuuled?“ Ta näitas käega ristikheina nurme poole, kus rääk heledalt häälitses.

Nad tulid jälle mõne sammu vaikides.

„Jahe on,“ ütles Kusta.

„Tule siia. Suurräti all on soe.“

Ta võttis Kusta oma räti alla.

„Kui imelik on see öö!“ lausus poiss siis mõttes. „Kõik on kui unenägu . . . Kodus vist magavad . . . Mari ka lauda pääl . . .“

„Sul on vist kahju, et tema juure ei läinud!“ naeris Maali ja mõtles: „Oi, oi, kui hää ja kui lapselik see mees ühtlasi on! . .“

Ta tundis poisi külma pärast vähe värisevat külge oma sooja puusaga kokku puutuvat.

„Vaenekene!“ mõtles ta. „Tal on ju jahe . . . temal!“

Ta tundis, kuis ta soontes õrn, magus tundmus ja puhas armastav iha selle poisi vastu tuksus. Magusas, pigistavas valus peksis tüdruku süda, mis nii kaua, nii kaua oli t e d a ootanud. Kui ta tõesti s e e oleks! Kui võtaks ära, peetaks pulmad, ja kui siis kõik pulmalised juba läinud oleksid, siis istuksid nad mõlemad sängi äärel ja ajaksid juttu sellest tänasest ööst. Ja naine teeks aseme valmis ja tõmbaks mehel saapad jalast ning kustutaks tule ära . . . Ja no siis tuleksid kord ka lapsed. Vanem oleks poeg, ja paneks talle nime: Kusti. Oleks ka teisigi lapsi, tütar oleks ju ka . . . Ja kui siis istuksid isa ja ema õhtu hämaras küdeva sauna-ahju ees ja kõneleksid omast elust ja muidugi ka sellest suve ööst. Sest ega neil ju midagi muud meele jäägi kui see öine jooksmine karjatanumit mööda. Või mis see teenija inimese elu muidugi on! Aga lapsed istuksid siinsamas ja lällutaksid: „Esä! Memm! . .“

Oi, oi, kui magusas valus süda pakitses! Tüdruk võttis poisi käe, kes juba pooltukkudes ta kõrval sammus, pihku ja mõtles talle otsekui midagi öelda, kuid vajus jällegi oma rõõmsatesse ning õndsatesse mõtetesse.

. . . Ja ja, lapsed oleksid! Ega selles siis midagi iseäralikku ole. Ei oleks ju küll mitte nii, kuis poisid tahavad . . . laulatatud oleks ju . . . Kuis ta neid lapsi on ihaldanud! Häbenes ene-

sele seda tunnistada, aga tahtis neid siiski. Oli alles Kurnaveres karjatüdrukuks, kuueteistkümneaastane . . . siis, jah siis ühel kevadisel sumedal, lämmataval ööl ärkas ta äkki unest . . . ihu õhetas, higistas . . . siis tundis ta, kui hää oleks, kui oleks . . . laps! Oi, kuis ta ise häbenes ja kartis, ei julenud kaua aega enam meestele otsa vaadata, punastas, kui lastest räägiti. Siis tegi ta karja juures veel nukkusid, meelitas ja paitas neid, peksis ja andis — oh, kui seda keegi ometi näinud oleks! — andis nukkudele isegi rinda! Oi, oi, kui häbitu ja kui rumal on tema olnud!

Kuid — mis see on? Ah jah, nüüd läheb ta ju Kustaga kõrvu kodu poole. Vaata, kui tõsine on Kusta! Mis ta küll peaks mõtlema? Ehk naerab südames ta üle, pilkab, et lollid, vaata, olete teie, tüdrukud, kõik! Kes on seda ometi näinud, et üks niisugune poiss kui Kusta sarnase vaese ja vana teenija tüdruku, kui on Kaarnanurme Maali, naiseks võtab? Miks ei peaks ta mitte pere Marit ühes Kaarnanurme taluga kosima? Sõidaks läbi valla, uhke hobune ees, kellad tiliseksid ja naine kõrval . . . ja see naine oleks Mari . . .

Ei, ei, kuidas see võiks ometi nii olla? Tema võtab, ta peab ta võtma! Tema, tema! Kas pole ta teda armastanud juba sest saadik, kui nad kokku said? Kas tema armastus siis tasuta peab kustuma ja ta väsinud süda, mis nii kaua, nii kaua t e d a on ootnud ja lootnud ja us-

kunud, peab nutu pisarais jahtuma? Kas on vananeva naise igatsev armu-unistus kui võilille valminud nupp, et kui puhub jahe õhtutuul, siis lendavad helbed kõrgele, kõrgele ja langevad siis madalale, madalale ning kaovad eha hämaras laial kesaväljal? Või on ta pisarad, mis ta üksinda lootuste purunemisel kibedalt, kibedalt pääd padjasse surudes hoiates nutab ja nii magama jääb ning kord ärgates möödaläinud õnne jutu igaveseks unustab, — või on need pisarad niisamasugused kui külmad tilgad, mis sügavas sügisöös kalgist taevast alla vihisevad ja raagus lepikus mutimulda nõrguvad, ilma et keegi neid näeks ning keegi neid teaks?

Kuu oli jällegi madalale vajunud. Tulejate järele roomasid nende pikad ühtesulanud varjud. Kui nad väravasse jõudsid, oli kuu juba kadunud ja taevas lõi hommikus koitma. Nad seisatasid, üksteise käest kinni hoides.

„Küll aga saab täna vähe magada," lausus Kusta. „Ei tea, kuis homme jalul püsime."

Nad seisid ja vaatasid üksteise silma, otsekui oleksid midagi öelda tahtnud. Siis ütles Maali:

„Armsakene, vaata, juba hakkab valgeks lööma. Mine nüüd ära magama."

Kusta viivitas veel ja kogeldas viimaks:

„Maali . . ."

Tüdruk sai aru, mis poiss palus. Ta kumardas ettepoole, ja, ilma et üksteise külge olek-

sid puutunud, suudlesid nad. Ja siis läksid nad mõlemad omale poole.

Maali seisatas pilguks aida trepil ja nägi, kuis Kusta aluspüksid kambri ukse vahele vilksatasid. Siis läks ta ise aita, lükkas uksele taba taha ja hakkas riideid seljast võtma. Undruk langes põrandale, tüdruk istus sängi servale ja algas jaki nööpide lahtivõtmist. Võttis ühe lahti ja jäi mõtlema, kuna sõrmed uniselt veel teise nööbi kallal liikusid. Aga lahtivõtmata see jäigi.

Ta mõtles ja mõtles. Naeru muige mängis ta unisel näol. Väsinud silmad vajusid juba kinni. Aga ilusad mõtted jooksid ikka veel, naersid ja kilkasid, kuni viimaks täiesti segi läksid ja kustusid. Ta langes rinnuli voodi ja jäi magama, aga hiired võisid lühikese aja jooksul kuni päikese tõusuni kuulda, kuis tüdruk läbi une mitu korda otsatu rõõmus nuttis ja naeris, pöörles ja palaval sosinal midagi rääkis ning kedagi palus.

Tüdruk nägi ilusat, ilusat und, vahest kõige ilusamat kogu omas elus.

. . . Oi, kuis päikene paistab ja kuidas need punased palsami-lilled ja verevad moonid õitsevad! Pääsukesed teevad räästa all pesa, aga keegi sõidab kirikuteel ning kellad helisevad hobuse pää ümber: till-till-till! . .

. . . Ma nopin lillesid ja punun pärga punastest, punastest lilledest ja tõstan siis selle pärja sinu juustele, ja siis oled sina kui tõusev,

veretav päikene, minu armas, minu kallis! Paista, paista minu pääle, mu päikene, et minu rinnas lööksid lahti punased armastuse-lilled! . .

. . . Kaugel kirikuteel tilisevad ja helisevad kellukesed . . . kellukesed . . .

1906.